

Nr 19

Utlåtande i anledning av väckt motion angående den allmänna preskriptionstiden för fordringar.

Första lagutskottet har behandlat en i andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 62, av herr *Sjöholm*. I motionen hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag beträffande sådan ändring i KF den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer att den tid inom vilken krav skall anställas bestämmas till fem år i stället för nuvarande tio år med därav föranledd ändrad rubricering av ifrågavarande förordning.

Inledning

I 1734 års lag fanns rörande fordringspreskription allenast stadgandet i 9 kap. 12 § handelsbalken:

»Haver man fordran hos annan, i gods, penningar, eller vad det är, och kräver den ej skriftligen eller muntligen, eller giver den ej an för rätta, eller hos Konungens befallningshavande, inom tjugu år; äge sedan ej någon talan därå.»

Genom KF den 13 juni 1800 förkortades tiden till tio år. Det arbete på civilrättens område, som under första hälften av 1800-talet bedrevs av lagkommittén och äldre lagberedningen, ledde ej till någon reform av preskriptionslagstiftningen. I lagkommitténs och lagberedningens förslag till handelsbalk upptogs emellertid i 17 kap. bestämmelser om preskription, vilka nära överensstämmer med nu gällande rätt. Den kommitté, som på 1850-talet hade i uppdrag att utarbeta förslag till ny konkurslag, framlade även ett förslag till förordning om tioårig preskription och om årsstämming. Detta förslag blev den 4 mars 1862 upphöjt till lag.

Preskriptionsreglerna i 1862 års KF har sedermera i åtskilliga delar omarbetats. Ändringarna avser dock blott detaljer i lagstiftningen; och de principer för fordringspreskription, åt vilka 1862 års KF ger uttryck, består oförändrade sedan förordningens tillkomst.

Av bestämmelserna i 1862 års KF avhandlar 1—8 §§ och 19 § preskriptionsinstitutet, varjämte i 18 och 20 §§ gives gemensamma bestämmelser för preskriptions- och preklusionsinstitutet.

I 1 § första stycket 1862 års KF anges föremålet för preskription som »fordran hos annan i penningar, eller vad det är». Verkan av inträdd preskription är enligt 2 §, att borgenären »have sin talan emot gäldenären förlorat». Enligt 7 och 8 §§ kan borgenären dock använda en preskriberad fordran till kvittning mot genfordran, som gäldenären äger, och om

Bihang till riksdagens protokoll 1965. 9 saml. 1 avd. Nr 19

borgenären har panträtt för sin fordran, består denna rätt i regel även om fordringen preskriberas. Av 1 § första stycket framgår vidare att preskriptionstiden är tio år och att tiden räknas från fordringens tillkomst. Såsom preskriptionsavbrytande åtgärder från borgenärens sida anges i 1 § första stycket »stämning» och »lagsökning», varmed likställes skriftligt eller muntligt krav, tillkännagivande av fordringen och erinran. Nu angivna åtgärder skall kungöras gäldenären; kan denne icke anträffas, har borgenären enligt 1 § andra och tredje styckena medgivits möjlighet att under vissa förutsättningar avbryta preskriptionen genom att ange fordringen hos domstol eller överexekutor. Preskriptionsavbrott kan enligt 3 § även ske genom gäldenärens erkännande och genom vissa beslut i in-teckningsärenden. Har gäldenären blivit »lagsökt», avbrytes preskriptionen enligt 4 § varje gång gäldenären höres eller till hörande kallas. Fastställes fordringen genom dom eller utslag, verkar enligt samma paragraf utfärdandet av domen eller utslaget ävensom påbörjad verkställighet preskriptionsavbrytande; skall domen eller utslaget kungöras gäldenären, avbrytes preskriptionen genom att kungörelsen äger rum. När preskriptionen avbrutits genom krav utom rätta eller genom erinran, äger gäldenären enligt 6 § rätt till s. k. provokatorisk talan. Efter varje preskriptionsavbrott börjar en ny tioårig preskriptionstid att löpa. Speciella bestämmelser om solidariska gäldsforhållanden och om infriande gäldenärs regressrätt är givna i 5 §. Enligt 18 § skall bestämmelserna i 1862 års KF om gäldenär gälla »även om löftesman i allt vad därav å honom lämpas kan». Slutligen föreskrives i 19 §, att bestämmelser i »lag eller särskild författning» om kortare preskriptionstid skall gälla liksom »vad särskilt är stadgat om preskription för fordringar, som grunda sig å redogörarens uppbörd av allmänna medel». Och för vissa fordringar är en hänvisning av enahanda innebörd given i 20 §.

I november 1951 tillkallades sakkunnig för att verkställa översyn av bestämmelserna rörande preskription av fordran. Den sakkunnige avlämnade i december 1956 betänkande *Fordringspreskription m. m.* (SOU 1957: 11). I de därvid förordade bestämmelserna om preskriptionstid hade som huvudregel bibehållits den tioåriga preskriptionen, men för de flesta av det dagliga livets fordringar föreslogs en förkortning av preskriptionstiden till tre år. Enligt förslaget räknades vidare preskriptionstiden i allmänhet från fordringens förfallodag. För fordringar utan bestämd förfallodag avsågs med några begränsade undantag även skola gälla en preskriptionstid av tjugu år, räknad från fordringens tillkomst. Särskilda regler om preskriptionstid gavs i förslaget för ett flertal fordringar. Särskilt med hänsyn till den föreslagna korttidspreskriptionen hade i lagförslaget intagits bestämmelser om förlängning av preskriptionstid i vissa fall. Förslagets bestämmelser om preskriptionsavbrott avvek från gällande rätt så till vida, att enskilda krav och därmed jämförliga åtgärder avsågs icke vidare skola verka preskriptionsavbrytande. Preskriptionsavbrott kunde enligt förslaget ske —

förutom genom gäldenärens erkännande — i princip endast genom sådana åtgärder av borgenären, som krävde offentlig myndighets medverkan. Det krävdes vidare enligt förslaget, att en av borgenären till preskriptionens avbrytande vidtagen åtgärd skulle fullföljas till positivt resultat. Avstannade det av borgenären igångsatta förfarandet dessförinnan, avsågs åtgärdens preskriptionsavbrytande verkan skola gå förlorad, vilket medförde att ny preskriptionstid icke började löpa; under vissa förutsättningar hade dock borgenären medgivits en tilläggsfrist. Särskilda regler om tilläggsfrist för borgenären hade vidare föreslagits såväl när fråga var om preskriptionsavbrott bl. a. gentemot flera solidariskt ansvariga gäldenärer som ock när borgenären på grund av force majeure varit förhindrad att avbryta preskriptionen. Översynen verkställdes i samarbete med delegerade från våra nordiska grannländer och förslag om en lagstiftning av i allt väsentligt samma innebörd framlades samtidigt i alla de berörda länderna. Förslagen blev föremål för remissbehandling. Efter överläggningar, som i september 1961 ägde rum mellan de nordiska kontaktmännen för lagsamarbete (Nordiska rådet 10:e sessionen sid. 912), beslöts emellertid att rekommendera de nordiska justitieministrarna att låta saken bero på det samnordiska planet. I *Nordiska rådet* väcktes därefter i maj 1964 *medlemsförslag* om gemensam nordisk preskriptionslagstiftning. Häri föreslogs att rörande preskription av fordran skulle bestämmelser om en allmän tio års preskriptionstid och en kortare tre års preskriptionstid för det dagliga livets fordringar införas. I båda fallen skulle preskriptionstiden räknas från fordringens förfallodag. Avbrott beträffande den kortare preskriptionstiden skulle enligt medlemsförslaget kunna ske endast genom anhängiggörande av talan, medan avbrott i fråga om den längre tiden skulle kunna ske genom erinran om fordringen. Vid behandlingen av förslaget i Nordiska rådets juridiska utskott fann utskottet det motiverat att genomföra en ensartad nordisk lagstiftning på ifrågavarande område. Utskottet underströk för sin del behovet och betydelsen av att klara och enkla preskriptionsregler utarbetas och förutsatte att man på detta rättsområde kunde uppnå enighet. Enligt utskottets uppfattning borde lagstiftningen i föreliggande fall utgå från tvenne olika preskriptionstider — en längre på tio år och en kortare för det dagliga livets krav. Utskottet, som ansåg att det skulle komma att krävas noggranna överväganden innan man kom fram till en gemensam nordisk lagstiftning på rättsområdet, fann det riktigast att man icke i rekommendationen tog ställning till vilka rättsregler som skulle gälla beträffande beräklandet av preskriptionstiden och avbrytandet av preskriptionen. Utskottet föreslog att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation.

Nordiska rådet hemställer till regeringarna att genomföra en gemensam nordisk lagstiftning om preskription av fordran baserad på en längre allmän preskriptionstid på tio år och en kortare frist för preskription av det dagliga livets krav.

Rekommendationen antogs av Nordiska rådet den 15 februari 1965.

Motionen

Såsom skäl för sin hemställan anför motionären — efter att ha konstaterat att erfarenheten inte minst inom exekutionens område visat att gällande preskriptionstid är alltför lång — bl. a. följande.

Allmänheten torde i gemen inte vara införstådd med att kvitton å betalda räkningar bör bevaras i tio år. Särskilt å fordringar grundade å avbetalningskontrakt torde inte sällan förekomma att krav framställles å redan erlagda belopp. När detta sker efter ett stort antal år efter det att skuldförhållandet reglerats förmår gäldenären oftast inte visa att betalningsskyldigheten fullgjorts.

Avslutningsvis anför motionären att det sålunda å ena sidan föreligger ett starkt gäldenärsintresse av en förkortad preskriptionstid, medan det å andra sidan icke kan anses oskäligt att borgenären anställer sitt första krav inom en avsevärt kortare tidrymd än tio år.

Utskottet

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen gäller sedan länge enligt svensk rätt en preskriptionstid för fordringar av tio år räknad från fordringens tillkomst. I förevarande motion hemställles om utredning och förslag i syfte att bestämma tiden till fem år.

Det av motionären berörda spörsmålet om ändrade preskriptionsregler, vilken fråga även tidigare varit aktuell, har nyligen tagits upp i Nordiska rådet. Rådet har sålunda i februari 1965 antagit en rekommendation med hemställan till regeringarna att genomföra en gemensam nordisk lagstiftning på ifrågavarande område. I rekommendationen förordas dels en längre allmän preskriptionstid på tio år och dels en kortare tid för preskription av fordringar hänförliga till det dagliga livets krav. Enligt vad utskottet erfarit har arbetet med en sådan lagstiftning redan påbörjats. Med hänsyn till nu angivna förhållanden synes något initiativ från riksdagens sida i anledning av motionen ej erforderligt.

Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motion, II: 62, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 april 1965

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Erik Svedberg*, Ernulf, Arvidson, fröken Mattson, herrar Hjorth*, Ferdinand Nilsson och Schött;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, fru Johansson, herrar Östrand, Ekström i Björkvik, Svensson i Vä, fröken Bergegren, fröken Ljungberg och herr Sjöholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.